

Politikai
röpiratok.

61.

61
468

0010005 844333

A

POLGÁRI HÁZASSÁG.

— 999 —

IRTA

EGY KATHOLIKUS HAZAFI.

2

PEST.

HARTLEBEN ÉS TÁRSAI

—
MDCCCLXVII.

BOLE ARI HANASSAN

BOLE ARI HANASSAN

A

POLGÁRI HÁZASSÁG.

IRTA

EGY KATHOLIKUS HAZAFI.

PEST.

HARTLEBEN ÉS TÁRSAI.

MDCCCLXVII.

6.1752 00564952

DE BALLACI SEZA

Pest 1867. Kertész József nyomása.

A

VALLÁS ÉS ERKÖLCSISÉG ÉRDEKÉBEN

AJÁNLVA

A HAZA LELKES FIAI- ÉS LEÁNYAINAK.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILL.

1900

ELŐSZÓ.

A jelenkor legnagyobb bűne a tévelygés, s az isteni legszentebbelvek és igazságok megtámadása, s ez által a szellemi és erkölcsi nyomor előidézése. A kor igényei ujításokat kívánnak, s azt ki kell vinni, legyen az jó vagy rossz, erényes vagy vétkes, mert a haladás eszméje ezt kívánja.

Ilyen ujítási eszme a polgári házasság, melynek szószólói, támogatói hazánkban is találatnak. E tan apostolai idegen eszmét akarnak meghonosítani, melynek keletkezése egy ország erkölcsi romlását tünteti fel; mert csak ott léptethetik az ily tan életbe, hol a vallás és egyház megrontására tör az állam, mi erkölcsi hanyatlást idéz maga után.

E polgári házasság ismertetésére szántam e néhány lapot. A nálunk még járatlan s kevésbé ismert úgy szerkezetében, csakis külföldi kutforrásaimnak köszönöm a sikert, felhasználva azokból czélomra mindazt, mit helyesnek találtam, a közjó, erkölesség és vallás tana lebegvén szemem előtt. Tökéletességet nem vitatok magamnak; ugyanazért elnézést kérek, ha e téren a tárgy fontosságának minden tekintetben meg nem feleltem.

A szerző.

TARTALOM.

	Lap.
I. A keresztény házasság fogalma	1
II. A polgári házasság eredete s megállapítása	4
III. Az egyház tana a házasság szentségének kötéséről . .	10
IV. A polgári házasság érvényére felhozott indokok meg- cáfolása	13
V. A polgári házasság kárhózas, mert kötelékileg fel- bontható s a többnejűséget megengedi	27
VI. A polgári házasság következményei	30

TARTAN

- I. The first Tartan is the most common, and is used by the Highlanders of the North.
- II. The second Tartan is the most common, and is used by the Highlanders of the North.
- III. The third Tartan is the most common, and is used by the Highlanders of the North.
- IV. The fourth Tartan is the most common, and is used by the Highlanders of the North.
- V. The fifth Tartan is the most common, and is used by the Highlanders of the North.
- VI. The sixth Tartan is the most common, and is used by the Highlanders of the North.
- VII. The seventh Tartan is the most common, and is used by the Highlanders of the North.
- VIII. The eighth Tartan is the most common, and is used by the Highlanders of the North.
- IX. The ninth Tartan is the most common, and is used by the Highlanders of the North.
- X. The tenth Tartan is the most common, and is used by the Highlanders of the North.

I.

A keresztény házasság fogalma.

A házasság mint természetes szerződés nem más, mint a férfinak és nőnek egy társaságban élésre kötött törvényes szövetkezése. Szerződés, minthogy minden két vagy több személy közti egyesség szerződéssé válik a kötelék által; természetes, mert Istentől a természet rendje szerint alkotott és szentesített a paradicsomban, és létezett, mielőtt bár mely polgári társaság fennállott volna; törvényes, minthogy sem a természeti, sem az isteni törvényekben nem ütközik, sem azok által nem akadályoztatik; két személynek egyesülése, tehát a többnőség tilos.

Mint szentség pedig az, mely által a törvényszerűleg egybekelt férjnek és nőnek isteni malaszt adatik, hogy természetes nembeli szeretetüket tökéletesítse, hogy az ne legyen érzéki mint az állatoknál; örök frigyüket megerősítse, kedvessé tegye, megszentelje, s mind magok, mind gyermekeik iránti kötelemek teljesítésében segítse.

A házassági szerződés, eltekintve a szentség fogalmától, Istentől állapított, mint ki a természet alkotója. Így tehát az természetes; mert az eredeti vétket mellőzve is, nyilván való az emberi természetnek a gyermek-nemzés iránti hajlama; a gyermek-nemzés és nevelés pedig, mi a házasság egyik célja, szülőket, és pedig felbonthatlan kapcsolattal egybefűzetteket, igényel, miként ez a Szent

Írásból kiviláglik. Mózesnél olvassuk: „És megáldván Isten őket mondá: nevekedjete és szaporodjatek. . . Nem jó az embernek egyedül lenni; teremtsünk neki hozzá hasonló segítőt. . . Az asszony, kit nekem társul adál. . . Ime ez már csontjaimból való csont, husomból való hus. . . Ezen okból elhagyja az ember atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és ketten egy testté lesznek. . .“ És Szent Máténál: „Nem olvastátok-e, hogy ki az embert teremté kezdettől fogva, férfivá és asszonynyá teremté őket, és mondá: Ezért elhagyja ember atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és lesznek ketten egy testben. Annakokáért már nem kettő, hanem egy test. A mit tehát Isten egybekötött, azt ember el ne válaszsza“.

De az Istentől ekép alkottatott házassági szentség, mely Krisztustól az Új-szövetségben kegyelemmel tetéztetett, egyszersmind igazi szentség is, mikép ezt a Trienti Szent Zsinat mondja: „Ha ki állitandja, hogy a házasság nem igazán és sajátképen egyik az evangeliumi törvényben Krisztus Urunk rendelte hét szentség közül, hanem hogy emberi találmány az egyházban, és malasztot nem nyújt: arra kárhozat.“ Ugyan ezt tanítja sz. Pál az Efezusiakhoz írt levelében: „Férfiak! szeressétek feleségeiteket, a mint Krisztus is szerette az anyaszentegyházat, s önnön magát adá érte. Ez nagy Szentség, én pedig mondom a Krisztusban s anyaszentegyházban“. Ezt hitték és hirdetik a szent atyák, ezt tanúsítja a latin és görög egyház egyetértése és gyakorlata, s midőn a protestantismus létrejött, ezt hitte az egész keresztény világ.

A házasság mint szentség a természetes szerződéshez hasonlítva, nem valami járulékos hozzáadás; hanem természet szerint mindkettő teszi az ugyanazonos szerződést, mely erkölcsileg szentségi méltóságra emeltetett. „Hitágazat, mondja IX. Pius

1852-ben a szárd királyhoz irt levelében, miszerint a házasság Krisztustól szentségi méltóságra emeltett; és a római egyház tanítása szerint a szentség nem valami véletlen tulajdonságu hozzájárulás a természetes szerződéshez, hanem mindkettő együttvéve a házasság lényege“.

Ezekből következik 1-ör, hogy a házasság mint szentség a természetes szerződéstől el nem választható, tehát egy időben elválaszthatlanul jön létre mindkettő. Az egyháznak ebbeli általános nézetét megerősíti IX. Pius 1852. évben tartott beszéde, ki is az új Granadában létrejött polgári házasság törvényeit felemlítve mondja: „mindenki tudja a keresztények közül, miszerint a házasság Krisztus által alapított szentség, és hogy a keresztények közt házasság szentség nélkül nem létezhetik; miért is minden más egyesség a keresztények közt — a szentség mellőzésével — bármily megállapított polgári törvény értelmében jön is létre, nem más, mint az egyház által annyira kárhoztatott gyalázatos ágyaság. . . . tehát a felek egyességétől a szentség soha el nem választható“.

Következik 2-or, hogy a házasság a polgári szerződéstől lényegesen különbözik; mert tárgya személyek, kötelességei másra nem bízhatók, a felek önkéntes beleegyezése vagy hűtlenség által fel nem bontható, és mert a házasságnál a hiányzott beleegyezést senki sem pótolhatja, mint a polgári szerződéseknél; végül mert a házasság mint szentség az egész egyházban egy, csak szertartásaiban különböző; míg a polgári szerződések tartományok, idő, hely körülményei szerint változóak, és mindig módosíthatók.

Ide járul, miszerint a polgári házasság, mint bizonyos formáság, a világi bíróság részéről van rendelve, hogy a házasság a világi hatalom előtt érvényességgel s polgári következményekkel bír-

jon; míg az egyházi házassági szerződés, mint igazi, és Krisztus által szerzett szentség, az egyház — mint a szentségek kiszolgáltatója előtt, köttetik.

Ezenfelül a polgári szerződésnek joga minden-
kire kiterjed minden vallás-különbség nélkül; míg
a házasság szentsége csak megkereszteltek által
köttethetik.

II.

A polgári házasság eredete és megállapítása.

A kereszténység bölcsőjétől kezdve a házasság az egyházban mindenkor szentségnek tartatott, mint a melynek célja: hogy Krisztusnak az egyházzal egyesülését jelvényezze. Annak megkötéséhez az egyház szertartásokat alkalmazott, s a jegyeseket az egyház szolgálóinak áldásában részesítette, azonfelül feltételeket vagyis akadályokat szabott, melyek mellőzése által a kötött házasság érvénytelen volt.

És soha, semmi időben nem tekinté az egyház a keresztények házasságát pusztá polgári szerződésnek.

Kezdetben, mint a világi hatóság katholikussá, kereszténynyé vált, a házasságnak szabályozását az egyházra bízta; s ha hozott rendeletei a házasságról, az egyház nézete- és törvényeivel ellenkezésben voltak, azok az egyháztól semmibe sem vették. Olvasunk, igaz, erre nézve törvényeket, de olyat nem, mely a keresztényeket arra kötelezze, hogy házasságukat — az egyház mellőzésével — a világi bíróság előtt kössék, vagy mely törvény az ily házasságot érvényesnek tartsa; mert a fejedelmek és tör-

vényhozó testületek nem akarták azon a kereszténységgel egyidejű elveket, melyek mindenkiben meggyökereztek, felforgatni. Egész ujság tehát ez elv, s homlokegyenest ellenkezik azon meggyökerezedett tannal, melyet a romai egyház mindenkor változatlanul tanított és tanít, vallott és vall.

Magokat a pogányokat tekintve nyilván való: hogy ők a házasságot vallási szokások és szertartások által létesíték; mert alig volt náluk tény, mely vallási szertartások által meg nem szenteltetett volna. Keresztényekké lévén, a fejedelmek egész Gratiánig a főpapi czímet is megtarták; s a keresztény vallásban oly újításokat nem tettek, melyek a pogányoknál sem léteztek.

A családnak egyedüli alapja a vallásos érzelem; mi oly természetes fogalom, s oly igaz, hogy azt minden nemzet elismerte. Űssük fel a történelmet, s minden elfogulatlan belátja: miszerint a pogányok vallási szertartások között eszközlék a házasságot. A zsidók szem előtt tartva, hogy az ősi házasságot Isten a paradicsomban megáldá, házasságukat vallási szertartásokkal kötötték. A pátriárka, ki a család feje, és a családi vallásosság éber őre, valamint a papok és leviták által mondatott áldás a jegyesekre. Újabb korban a házasság imaházban, a rabbi előtt köttetik kétszeres áldás között. A görögöknek egy meghatározott szertartásuk volt, s a házassági egyesülés az istenség pártfogásába bízott; e felett Venus, Grazia, és Junónak tiszteletére áldozatok tétettek, a kötött házasság megszentelése végett. A romaiaknál az ugynevezett összekenyerezés (házasság) vallási szertartással végeztetett; azonkívül több Istent tiszteltek, kiktől a jegyesek szerencsét és oltalmat vártak. A perzsáknál a jegyváltás és egybekelés, a pap által teljesített ima és áldás közt történt. A chinaiaknál a házasság házi kápolnában szent szertartások, tömjénfüstölés, imádság, és a

megholt lelkek segítségül hívása közt köttetik, meg lévén győződve: miszerint a család fenntartásához természetfeletti erőhatalom kíváncatik. Az indostánoknál tűz mellett végeztetik; az egybekelendőket három pap járja körül imát mondva felettök, míg a negyedik, a jelenlévők imái között, jobbjait összehajtogatja. A Japánbeliek templomban végzik, hol a házasság Isten asszonyának szobra áll, a szertartás szolgája mondván el az egyesítő szavakat. A mongoloknál, míg a pap a szertartásokat és imákat olvassa, a körülállók fennhangon áldást mondanak a jegyesekre. Hasonló szent szertartásokat találunk a koptok, örmények és görög nem egyesülteknel is, elannyira: hogy vallásos szertartás nélkül kötött házasságot csak a korán buja törvényeiben, Afrika pusztáin, és Amerika rengeteg erdeiben találunk, mint a mely népek a polgáriasodás legalsó fokán állanak.

A polgári házasság tehát a protestantismus szüleménye gyanánt tekinthető, miként azt a szomorú tapasztalás igazolja.

Ugyanis a protestánsok voltak elsők, kik megtagadták a házasságnak szentségét, megtagadván annak méltóságát, s általok tanított természeténél fogva egyszerű polgári szerződésévé változtatták. Ez nyilván való Calvin szerint, ki mondja: „Nem elég, hogy a házasság szentség legyen, annak Istentől származást tulajdonítani, mert a szántás, vetés és szövény-mesterség is Istentől van és még sem szentség.” Kemnitz pedig a házasság körüli törvényhozást nem az egyház, hanem a világi fejedelemséghez tartozónak lenni állítja, azon oknál és alapnál fogva: mert a házasság nem más, mint természetes és polgári szerződés. És bárha a protestánsok a házasságot nem is tartják szentségnek ez oknál fogva, mindazonáltal annak kötésekör megtartják a vallásos szertartást, s a pásztor a templomban egybeadottaknak nyilvánítja

a jegyeseket egyházi szertartás közt az Atyának stb. nevében.

És ez alaptól merittetik a katolikusok közt is azon tan, miszerint a házasság nem más, mint polgári szerződés.

És kik teszik ezt? Azok, kik a vallás dolgaiban közömbösök, kik a világ politikáját vallják, gyakorlatilag istentagadók, lelkiileg protestánsok, mennyiben szerintök a protestantismus és catholicismus közt csak vélemény-különbség van, s átlátják: miszerint a lelkiismereti szabadság alapján mindenki a maga meggyőződését szabadon követheti.

Ezenkívül ellenszenvvel viseltetve az egyház iránt, azt az államtól elkülönítve szeretnék látni. S mennyiben a házasságot, mint merő polgári szerződést a világi hatalom joghatóságához tartozónak lenni vélik, a szentség méltóságát tagadják, és hogy azt az egyház kezei közül kivegyék, legkönnyebb módot és utat találtak a protestáns tan követésében. Ne-hogy azonban az egyház tanát nyílt homlokkal látszassanak megtámadni, a polgári hatóság előtt nyilvánított beleegyezésen felül, megengedik a hiveknek az egyházi vallásos szertartás szerinti egybeke-lést is, bárha ez a házasság érvényére törvényeik szelleme értelmében nem elkerülhetetlenül szükséges kellék.

A mit azonban a 16-ik század szült és félig teljesített, azt a gyászos francia forradalom bevégezve tökéletesített, örökre megbélyegezve önmagát, mint katolikus országot, s mint az egyháznak legidősebb gyermeke.

Minden kornak megvan a maga szelleme s ebből kifolyólag a maga ténye. A hiteleven korszak remekműveit a mostani nemzedék csodálattal szemléli, mint a melyek a hitszellem szilárdítására, az erkölcsiség, áhitat, isteni félelem nevelésére voltak írva.

A polgári házasság pedig ugyan mily kornak és szellemnek szüleménye? Ha ezt nem is ismernők, magából a műből a vallástalanság- és nyilvános erkölcstelenségre lehet következtetni.

De ki nem ismeri az 1789-ki francia forradalmat, mely lerombolására, elorzására törekedett annak, mi az embereknek legdrágább kincse, mi az életet kedvessé teszi, mi a nyomorban vigasztalja, reménynyel táplálja, a boldogságban mérsékli, és a melyben a hit, hallhatatlanság, örökkévalóság gúny és gyalázat tárgya volt. E kor nemzé a gonoszság anyjától a polgári házasságot. — Az egyház és kereszténység ellen a pokollal szövetezett a bőszült nép, templomok megfertőztettek, leromboltattak, a boldogságos szüz anya Mária és szentek képei a szent helyekről eltávolítottak, és Marat s más erkölcstelen forradalmárok arczképei tétettek helyökbe. A nemzeti gyűlés törvényt alkotott, mely a keresztény vallás kiirtására, s az ész-bölcsészet szülte vallás megállapítására volt irányozva. Nőszemélyeket, kiket az utczán találtak, és színházakban felszedtek, az oltárra helyeztek, hogymint az ész istenasszonyait tiszteljék, mert csak eleven képeket akartak tisztelni. Szóval a megvakított nép dühe annyira ment, miszerint ha Isten Franciaország forradalmi napjait meg nem rövidíti, ott talán kő kövön nem maradt volna, s eszép ország most puszta és vad vidéknek tűnnék fel.

S bárha alig volt család, mely a forradalom véres napjai miatt keserű könyeket ne hullatott volna, a keresztény szent család, az egyház szenvedett mindazonáltal legtöbbet. A kereszténységnek legkisebb jele elég ok volt arra, hogy valaki a nyaktiló alatt végezze életét. Így egy alkalommal mennydörgéssel párosult szélvihar keletkezett Páris városa felett, a várost setétség fődé, mintha csak a természet megsokalva a nép bűnét, gyászolná az elvérzetteket, mit látva utközben egy mesterinas, keresztet vetett ma-

gára, miként azt honn szülei házában megszokta, mi miatt mint a setétség szülötte, mint a kárhoztatott hit követője, lefejeztetett.

Innen származott a papság elleniggyűlölet. Uton utfélen kiabálta a bősült nép: „mérgezzétek, irtsátok ki a gyalázatos katolikus vallást“ mi egyszersmind szolgálra a halálos ítélet kimondása volt.

És bárha e véres napok alatt senkisémm volt biztosítva életéről és jövőjéről, mindazonáltal a házasság csak úgy folyt mint a béke idején. És minthogy a papság nagy része legyilkolva, száműzve vagy elrejtve volt, nem lévén, ki a házassulandók szentségét kiszolgáltassa, az erkölestelenségben oly találékony ész, megvetve a hit világát, a vallás és erkölcsösség mellőzésével, feltalálta a polgári házasságot, mi nem más, mint azon helyeken, hol a Trienti Szent Zsinat határozatai a házasság szentségéről érvényben és gyakorlatban vannak, a házassulandóknak a világi hatóság előtt, pusztán a világi törvények értelme szerinti összeköttetése, az illető lelkésznek távollétében.

El házasságra nézve, mely nem más, mint a törvény által szentesített ágyasság, az 1789-ki francia határozatban ez foglaltatik: „A törvény a házasságot úgy tekinti, mint merő polgári szerződést.“ Továbbá meghatározza, miszerint a polgári hivatalnok által történendő kétszeri hirdetés következtében, melyek elsejének a községi ház előtt egy vasárnapon kell véghezvitetnie s a házasság ugyancsak ő előtte ily módon köttetik: azon a napon, melyet a házassulandó felek maguknak kitűztek, elmulván a hirdetés ideje, a községházban a polgári tisztviselő négy tanu jelenlétében, kik rokonok is lehetnek, felolvassa a kellő okmányokat, különösen mely a szülők beleegyezéséről s a felek kölcsönös jogairól és beleegyezéséről szól. Ezek után a felektől abbéli nyilatkozatot vesz, hogy egymást férj és nő gyanánt elfogadni készek, mire kijelenti a tisztviselő a törvény nevében, hogy

a házasság által egymással összekötvék, s erről a törvény szerint előírt okmány elkészíttetik. Minden házasság, mely nem nyilván s az illető polgári tisztviselő előtt kötöttek, érvénytelen és semmis; megtámadtathatik akármikor nemcsak a házasfelek és nemzőik, de még azok által is, kik benne valamikép részt vettek. A férjnek czimével sem élhet a nő, valamint a házasság polgári eredményeire sem számíthat akárki is, ha csak az illető polgári lajstromkönyvből ki nem mutatja a szükségelt házassági okmányokat, kivévén, ha efféle lajstrom a házasság megkötésekor még nem létezett, vagy azóta eltévedett volna. Büntetés alatt tiltatik az egyházi férfiaknak valamely házasságra a vallásos ünnepélyességet és szertartásokat akármilyen módon alkalmazni előbb, mintsem a polgári szerződvények kötése megtörténnék. Tehát megengedtetik annak az egyház előtti utólagos kötése. — Ezek azon elvek, melyek mint minden rossz, a családokat csirájában meg akarják mérgezni, s melyeket mai nap annyira felkaroltak a katolikus országok azok törvényhozói. Lássák azután gyümölcseit.

III.

Az egyház tana a házasság szentségének kötéséről.

A keresztények közötti házasság szentség, miként az a fenn idézettekben kitűnik; a szentségek kiszolgáltatói pedig az egyház, tehát csakis az egyház színe előtt kötöttek érvényesen a házasság mint szentség, mely nélkül a házasság nem törvényes.

A mondottakon kívül a házasság módjára és kötésére nézve a 4-ik laterani és Trienti Szent Zsinatok

határozzák: „hogy a házasságkötés a templombansaját törvényes lelkész, vagy akár ettől, akár a püspöktől engedményt nyert pap és legalább két tanu előtt köttessék; ki másként lép házasságra, házassága érvénytelen és semmis.“

A polgári házasságra vonatkozólag pedig már VI. Pius a lucioi püspökhöz így irt: „Midőn a jegyesek házasságkötés végett magokat a világi hatóság elé állítják, merő polgári kötelességüknek tesznek eleget, mennyiben a törvénynek hódolnak, és a fejedelem iránt engedelmességüket tanusítják; de ez által házasságot nem kötnek.“ Azon tan ellenében pedig, hogy a házasság a világi bíróság előtt köttessék, — s hogy a lelkész jelenléte s az áldás pusztaszertartás, mely a házasság akarata szerint megtörténhetik vagy el is maradhat — mondja: „Inteni kell a híveket, miszerint ha megadják a császárnak a mi a császáré, adják meg Istennek is a mi Istené.“

Ugyancsak VI. Pius Károly egri érsek azon kérdésére, ha valljon a házasság hűtlenség, házasságtörés miatt a polgári törvény által felbontható-e? — 1789-ben így irt: „Csalatkozik, ki azt véli, hogy a házasság a szentség fogalmától elvonva nem más, mint polgári szerződés, mely a polgári hatóság által felbontható. A házasság nem polgári szerződés, hanem természetes szerződés, isteni törvény által minden polgári társaság előtt levén szabályozva és megerősítve, mely minden más szerződéstől még az által is különbözik: miszerint ebben a beleegyezést semmi hatalom sem pótolhatja.“

Tizennegyedik Benedek pápa pedig még 1746-ban Holland püspökeinek mondja: „Tudják meg a gondjaitokra bízott hívek, miszerint ha magokat házasságkötés végett a világi bíróság elé állítják, polgári tényt gyakorolnak, de házasságot nem kötnek; tudják meg, miszerint ha nem a lelkész és két tanu előtt kelnek egybe, házasságuk sem Isten, sem az

egyház előtt nem igazi; tudják meg, miszerint haez egyességből gyermek születik, az mint nem törvényes nőtől s házasoktól született — Isten előtt törvénytelen; s ha a házások az egyház törvényei szerint egybe nem kelnek, az egyház előtt is törvénytelen marad.“

Hasonlólag szól IX. Pius, miként fönnebb láttuk, melyekből következik: miszerint a polgári házasság az egyház által soha el nem ismert törvényes házasság, hogy a keresztény házasságban a szerződés a szentségtől nem különbözik, hogy szentség nélkül nincs törvényes házasság; következik, hogy a keresztény házassághoz nem kívántatik polgári szerződés, hanem elégséges a természetes szerződés, mely két személynek kölcsönös és szabad megegyezésében áll; tehát hogy a polgári házasság nem más, mint vétkes ágyasság, mely semmiféle szentesített világi törvény által az egyház előtt érvényessé nem válik.

Legméltóbb neve tehát polgári ágyasság; s ha ily név alatt szabályozná a törvény, követőkre nem találna, s törvényhozóit a nép átkozná, mint a nyilvános erkölcsiség és becsületesség megrontóit. Pedig ez így van: a név a dolog természetét nem változtatja meg; nyílt ágyások a polgári házasságban élők mindaddig, míg házasságuk az egyház előtt nem szentesítettik, és sujtja őket az egyháznak az ágyások ellen hozott büntetése.

E büntetéstől a polgári házásokat nem oldozza fel a világi törvény: mennyiben a dolog lényegét nem változtathatja meg; sem azt nem eszközölheti, hogy a mi nem létezik, és semmi érvénynyel nem bír, Isten és az egyház előtt mint törvényes fennálljon.

Hozza fel a világi hatóság törvényeinek kiváltóságait, s más egyéb kedvező törvényeit, de azt nem eszközli soha, hogy a polgári házasságból született magzatok törvényesek legyenek. Törvényeinek súlyá-

val akadályozhatja, hogy az egyház büntetései végre ne hajtassanak az ily polgári ágyasok ellen; de nem menti meg azokat a benső lelki büntetésektől, s nem eszközölheti, meg nem akadályozhatja, hogy halálos bűnben ne muljanak ki.

IV.

A polgári házasság érvényére felhozott indokok megczáfolása.

a) *A házasság nem polgári szerződés.* A házasság a többi szerződésektől különbözik mind természeti, mind pedig természetfeletti rendben.

Megengedjük, hogy a házasság természetesszerződés, mint a melynek célja a természet által van kijelölve, a természettől nyert jogon és rendeleten alapszik, s a természettel közvetlen egyesül.

Azt is mondjuk, miszerint polgári szerződés is, mennyiben a polgári társaságban élő emberek által eszközöltetik, sok tekintetben célja a polgári társaság jó volta, s mert a polgári élet sok következményeinek szülője.

Azt vetheti tehát bár ki ellent, hogy épen az elősorolt okoknál fogva nem különbözik más szerződéstől. Téves feltétel.

Minden szerződés anyagilag az emberi akaratnak van alávetve, különféleképen alakíttathatik és korlátozathatik az azt létrehozók szabad akarata szerint, az idő, szokás, hely, cél, és a kitűzött feltételekhez mérve; a házasságnak ellenben célja, eszköze, valamint kötelességei és jogai is, melyeket maga után von, a természettől meg vannak határozva. Innét a szerződésnél a beleegyezést más is teljesítheti, a házasságnál a beleegyezés az illető személyt

illeti; a szerződések tárgyra nézve külsők és anyagiak, a házasságnál emberi egyének.

De ez még nem elég. A házassági szerződés nagy részben az állam tudtán kívül köttetik; mert sok házi ok és körülményeknél fogva természetileg a családhoz tartozik. A házasság a családban származik, a családban jön létre s nyílt következményeit a családban tünteti fel.

A családhoz tartozik mindkét szerződő fél, s mindkét fél a családtól válik el, hogy egy új törzst alkosson. A családban vettetik meg a házassok által elfoglalt állás alapja, s egyedül a családnak áll hatalmában, a természeti és isteni törvények szerint a házasságra befolyással lenni. És ha valaki tagadni merné, hogy a társaság a család által alakult, az a családi élet megdőntője. Továbbá a házasság a családon kívül az egyéniség kiegészítő része s az emberiség telje. A férfiú szintugy mint a nő, önmagában tehetetlen, Isten az ő bölcsességénél fogva a két külön nemet értelmi, indulati s természeti ügyességgel elannyira ellátta, hogy az egyik fél hiányát a másik pótolni képes, mi a kölcsönös egyesülés és támogatás által történik, s mi megtermi közöttük az összhangzatot. Nem lehet tehát, hogy a házassági szerződés, melynek célja a két külön nemnek egymás iránti támogatása, hason természetű legyen azon szerződéssel, melylyel valami külső tárgyat eladni vagy venni lehet.

E felett azok, kik semmi polgári társaság törvényei által nincsenek kötelezve, — minők a világ különféle részeiben számtalanok vannak, — ha a keresztény vallásra térnek, a házasság szentségének felvételére képesek, holott semmi polgári szerződést el nem ismernek, mennyiben semmi polgári kormányhatalomnak nincsenek alávetve; vagy a világi hatóság által gályára, örök számkivetésre vagy halálra ítélték, noha a világi hatóság törvé-

nyei szerint szerződés-kötésre képtelenek, az egyház törvényei szerint érvényes házasságot köthetnek.

Azonkívül ha a házasság merő polgári szerződés volna, s az ebbeli törvényhozás a világ fejedelmait illetné, mindenki saját felfogása, s a körülmények, hely és idő szerint különmemű, sőt egymással összeütköző törvényeket is alkothatna, s ennek következménye lenne: hogy az egyik helyen a házasság-képesek másutt képtelenek lennének; az itt érvényes házasság amott érvénytelen volna; s a gyermekek itt törvényesek, amott törvénytelenek, és magok a felek a lakást változtatva, új házasságra kelhetnének; s a törvény kötelező erejénél fogva az együttlakásra köteleztetnének azok, kik az egyház törvényei értelmében egymással nem élhetnek. Szerencsétlen törvény! szerencsétlen ország! hol ez divik, mellőzve a vallást, mely csak egyedül képes a házásokban a hűséget és szeretetet kifejezteni és megerősíteni, mi nélkül a házasság pokol.

A házasság különbözik a polgári szerződéstől a természetfeletti rendben is, vagyis ha azt a hit világánál tekintjük.

A házasság ugyanis minden keresztényre nézve a fennebbiek szerint szentség, mely szentség nélkül keresztény házasság nem érvényes; tehát a szentségi méltóságra emelt szerződés, nem hasonlít a polgári szerződéshez.

Továbbá az egyház folytonos tana, miszerint a házasságnak eszközlő oka a felek kölcsönös meg-egyezése, vagyis a természeti szerződés, melyet az isteni Megváltó, midőn a házasságot eredeti alapjára fektet, mely a paradicsomban minden polgári szerződés nélkül létesült — szentségi méltóságra emelt.

De azt kérjük, mi kívántatik a keresztény tan elve szerint a szentség lényegéhez? Az anyag és alak. Így a keresztelésnél anyag a víz és a szavak,

melyek akkor ejtetnek ki, midőn a keresztelendőre a víz rá öntetik — teszik az alakot. Hasonlólag az utolsó kenetnél is.

A házasság szentségénél az anyag a jegyesek teste, az alak azon szavak, melyek által testüket egymásnak adják. Mondandja tehát a polgári házasság védője, miszerint a természetes és polgári szerződés lényege képezik a házasság szentségének alkotórészeit? Állításunk az egyház tana, ez alapon felelünk tehát: miszerint a házassági természetes szerződés a testnek kölcsönös odaadásában áll, és azon jogon, melyet a felek egymás teste felett birnak, de a felek testei s azoknak kölcsönös odaengedése elválaszthatlanul képezik a házasság szentségének anyagját és alakját, nem lehet tehát más világi szerződéshez hasonlítani és avval összezavarni.

Minthogy ez csalhatatlanul így van, miért ne tartoznék az egyházhoz azon szerződés, mely a keresztények közt nem lehet nem szentség? Vagy kinek jutott valaha eszébe, hogy a világi tekintélyt a szentségek kiszolgáltatóinak tartsa és nevezze? Magok a protestánsok sem álmodnak ilyenről, tekintve azon szertartásokat melyeket ilyeneknek ismernek. Vagy hogy tartoznék a világi joghatóságához a házassági ügyekben itélni, miután mind az mi természetfeletti az egyház joghatósága alá tartozik. Képzeljünk esetet, hogy kérdés támad egy kisdednek keresztelése felett, jutott-e vagy juthat valakinek eszébe, hogy világi bírósághoz folyamodják az ügynek eldöntése és megoldása végett? Mi más esetekben is csak nevetséget idézne elő, minthogy itt oly igazságról van és lehet csak szó, melyet csak a nyilvánkoztatás által lehet megismerni, melynek hű őre egyedül az egyház s a melyhez tartozik az ily ügyekbeni tekintély. E tekintély nélkül a polgárilag egybe keltek bárba házasselekként élnek is együtt, de Isten és az egyház előtt házasságilag egybekötve épen

ugy nincsenek, mint bűneiért Istentől bocsánatot nem nyer az, kit egyik vagy másik polgári hatóság egyéne a kereszt szent jelével feloldoz.

Ha a többi szentségek kiszolgáltatása és a felmerült kételyek eldöntése körül elismerik a világ felvilágosult álbölesei is az egyház tekintélyes hatalmát, miért akarják e tekintély alól kivenni a házasságot? Talán nem épen olyan szentség ez mint a többi? Nem csak szentség a házasság, hanem az Apostol szerint nagy szentség, telve mély titkokkal, és nagymérvű következmények dúsan termő ága. Nem csak szorosan egyesíti a két rokon kebelt, de a szeretetet megnemesíti és részesévé teszi azon szent szeretetnek, melylyel az Isten egy szülött Fia szereti azokat, kiket kiöntött megváltási szent vére által magának eljegyzett; hathatós kegyelme által megszenteli a lelket, s a belső tehetségeket és tulajdonokat neveli és erősíti az örök életre méltó tettek véghezvitelére. Célja nem egyedül az emberi nemnek szaporítása, hanem az egyházban lévő Isten fiainak gyarapítása, s az örök mennybeli Isten dicsőítése. A férj és nő e szent egyesülés által nem egyszerű polgári szerződésre lépnek, hanem egy isteni eredetű szentségnek szolgálivá válnak. Nehéz teher a házasság; de nem mint a megváltás előtt volt, hol a nőt a földig lealacsonyítja, hanem egy egészen új megnemesített teher, mely a feleknek szárnyat kölcsönöz, lelkük- és testüket a mennyei ország felé emelve.

Azt mondják talán, hogy mind ez nem fosztja meg a házasságot a polgári szerződés nemétől, mire hasonlatossággal felelünk. Ha egy takács azt gondolná, hozzá tartozik a képek megítélése, mert a vászon tőle van, nemde kinevetnők, mennyiben a vászon semmi a festett képhez hasonlítva. Vagy ha a vegyész és természethűvár követelné magának a jogot a kereszttség és bérnálás felett itélni azon ok-

nál fogva, mert ahoz olaj és víz használtatik, szintén esztelenség volna, mennyiben e tárgyak a szentségek körüli alkalmazás által, a tudomány elmélete alól kivétnének. Hasonlólag a jelen esetben, mennyiben a férfi és nő közti egyesség, mi egyszersmind szentség, nem ahoz tartozik, ki egyszerű bírálója a szerződésnek, hanem azon tekintélyhez, mely Krisztustól a szentségek szabályozására rendeltetett, az egyházhoz. Nem lehet tehát a házasságot a polgári szerződéshez még csak hasonlítani sem, bárha az a legtökéletesebb is.

S a mennyiben a kinyilatkoztatás iránt oly nagy az ellenszenv, ez oka, hogy a világ bölcsei a törvénybeni jártasságukat hánytorgatva lármáznak, és minden követ szeretnének megmozdítani a polgári házasságért, s azt akarnák, hogy a kormányok csak ezt ismerjék el megtagadva katolikus jellemüket, megtagadva őseik hitét, s a többségnek véleményére mit sem adva, a csekély rész által vallástalan kebellet felkarolt elvet fogadják el, mi által kimondani alig lehet, mennyire aláásatnék az erkölcsiség. Felzendülnek ez emberek Krisztus ellen, ki mint láthatatlan feje az egyháznak, és szerzője a kinyilatkoztatott vallásnak azt akarja, hogy a keresztény házások közt ne legyen más egyesség, mint a mely a szentség által jön létre; kik a gyalázatos ágyaságot nyíltan becsületesnek akarják vallani, s a polgári házasságot életbe szeretnék léptetni, holott az ily házások valahányszor egyesülnek, halálosan vétkeznek; s ha e helyzetben út számukra a vég óra, az őket egybeadó világi bírák nem mentik fel annak ítéletétől, ki mondá: „ki az egyházat nem hallgatja“ sat.

Sőt azt is mondjuk, miszerint a polgári házasságban élők, ha szabad így szólni, rosszabbak azoknál, kik tilos viszonyt folytatnak, vagyis az ágyasoknál: mert az ágyasok jól tudják, miként kárhozat

nélkül így nem élhetnek, míg a polgári házások, a világi hatalmat az istenivel felcserélve azt hiszik: hogy házasságuk Isten előtt is érvényes, mert azt (t. i. mint szerződést) a világi hatóság megerősíté, nem gondolva meg: hogy az, mit a világi törvény megenged, nincs mindenkor kivéve a bűnösség fogalma alól. Sok dologgal nem gondol a világi hatalom, melyet Isten tilt, s így az bűn; hasonlólag a polgári házasság, habár azt a világi hatalom meg is engedi, nem szűnik meg Isten és az egyház előtt kárhozatossnak és bűnnek lenni.

E házasság által az államok és törvényhozók a keresztényeket a pogányoknál rosszabbakká akarják tenni; minthogy ezeknél a házasság nem lévén szentségi méltóságra emelve, a természetes szerződés törvényes házasság; míg nálunk keresztényeknél, miután Krisztustól szentségi méltóságra emeltetett, a polgári házasság nagy bűn.

Megtámadják az emberi szabadságot azt kívánva, hogy a házassági egyesülés nyilván történéjék, holott vannak esetek, melyekben sokan fontos okok, családi s más körülményeknél fogva egész titokban az egyházra szeretnék bízni, s az előtt végezni.

Megtámadják az egyház szabadságát, s a társadalomban a legveszedelmesebb zavart idézik elő. Az egyház hatalma a szentségek felett Istentől van, míg a polgári házasság ezt megdöntve olyan szabályokat alkot, melyeket a keresztények lelkismerete meg nem tarthat. Ki egészen nem járatlan a világban, az ismeri a szenvedélyek erejét, és könnyen felfoghatja, miszerint a polgári házasság, mely önmagában vétkes, a kihágásokra erős ösztönül szolgál. Minden szenvedély mint mulékony hamar lecsillapul és alászáll; a lelkismeret furdalása, mely minden törvénynél szigorubb, kárhoztatni fogja a polgári házasságot, s bekövetkezik az elválás, és

annak szomorú következményei. S ez esetben az azelőtt rágalmozott papság lesz az, mely a lélek nyugalmát visszaadja, tultéve magát a világi törvény szigorán, hogy a vallástalanság és féktelen erkölcselenségnek gátot vessen.

Az ilyen törvény alkotmányos országban boldogság, haladás, és nyeremény-e? ítélje meg az olvasó.

Második ok. *A vallási dolgokban a lelkismeretnek teljes szabadságot kell adni.* Szép szavak! de a rossz értelmezés az egész tételt megrontja. Fejtsük meg azért az állítás valódi értelmét. A vallástalanok, hitközönbösök és egyházgunyolók legjobban hangoztatják e szavakat, melyek alatt *tagadólag* azt értik, hogy ők a velük ellenkezőket nem tűrik, s így minden jónak nyílt harczot üzennek. Innen a vallásos és erényes embereknek üldözése; *tételezve* pedig e szavak alatt értik az egyház tekintélye és törvénye alóli felszabadulást; értik a zabolátlan bujaságot és vak szabadosságot, a gonoszszágnak szabad gyakorlatát, az akarat szerinti vallás, vagyis az önmeggyőződés követését. És mégis ez értelmezés mellett a gyakorlati világban önmagokkal ellenkeznek.

Ezek azon emberek, kik hűséget követelnek, és esküvel kötelezik a polgárokat és hivatalnokokat a rendeletek szigorú megtartására, míg maguk azokat kedvök szerint értelmezik. Ha pedig a törvény és eskü áthágói a lelkismeret szabadságára hivatkoznak, kihallgattatlanul elítéltetnek. Sőt e vallástalan politikusok kezeiben az eskü legfőbb eszköz, melylyel az egyházat vexálják, mert törvényeket alkotnak és rendeleteket adnak ki, melyek az egyház joga és szabadságával ellenkeznek, s melyekről jól tudják, hogy katolikus pap meg nem tartja, tehát esküvel kötelezik arra, melyet ha megtagadnak, mint a társadalom elleneit és mint hazaárulókat tüntetnek

fel. S uton utfélen kétszintűleg azt hirdetik, hogy ők a vallási ügyekbe nem avatkoznak s tettel, nehogy a lelkismereten erőszakot tenni látszassanak, a polgári házasságról törvényt akarnak alkotni.

De lássuk a lelkismeret szabadságának igazi értelmét, mely nem más, mint azon jog és tehetség melylyel minden ember és polgár bir, hogy kötelességének, melyet a lélekismeret sugal, eleget tegyen a nélkül, hogy a világi törvények e kötelesség teljesítésében gátolnák, vagy annak teljesítéséért bár ki is kellemetlenséget vagy büntetést szenvedne. Miből következik, miszerint a polgári hatóság törvényei által mindannyiszor sérti a lelkismeret szabadságát, valahányszor akadályozza törvényei által a polgárokat a lélekismeret által sugalt kötelmek elégtételében, vagy azok teljesítése által bünteti.

A lelkismeret e szabadsága vallási és erkölcsi kötelességeket feltételez, melyek teljesítésére minden ember és polgár köteles, míg a hitetlenek semmi kötelességet sem ismernek el, melyeknek elégtételére a lelkismeret őket kötelezi.

Ez alapelvből kiindulva kérdezzük: vajon a világi törvények alkalmazandók-e a polgárok vallásához s az ebből folyó kötelmekhez, vagy pedig a vallás és kötelmek a törvénynek alávetendők? Első esetben a vallás a törvény felett áll, másodikban a törvény uralkodik a vallás felett. Minden józan eszű előtt az első áll, másként Isten az embereknek alárendeltje lenne, s a vallás az emberek kénye és kedvétől függne; kik a másodikat vallják, önkényű zsarnokságot vallnak, Istent és a vallást eszköznek tekintik, melyet a törvényhozók céljuk kivitelére alnokul felhasználhatnak. Ha tehát a polgári törvény nincs alávetve a vallásnak s magát a polgárok lelkiismeretéhez nem alkalmazza, lábbal tapodja a lelkismeretszabadságot. Ilyen lenne a polgári házasságnak törvénye a katolikusokra nézve, mert nemcsak

nem tarthatnák meg szabadon a házasságnál a vallásos szertartásokat, hanem köteleztetnének igazi házasságnak elismerni azt, mi katolikus szempontból vétkes ágyasság és paráznaság. S aztán lássa ennek következményeit a világi hatóság a család és gyermekekre nézve.

Az egész tévelyből ered, mennyiben összezavartatik a lelkiparaszabadság a vallásos ellenszenvvel vagyis hitetlenséggel, holott e kettő igen is különbözik egymástól: mert a lelkiparaszabadsága a vallást s annak szabad gyakorlatát, míg a vallásos ellenszenv istentelenséget és semmi kötelezettséget nem feltételez.

A lelkiparaszabadsága nem is azonos a vallási vagy polgári türelemmel. A vallási türelem szabad gyakorlatot enged a kisebb résznek, p. o. a zsidók- vagy protestánsoknak túlnyomólag katolikus országban. A polgári türelem pedig az, melynél fogva a világi tekintély nem bünteti azokat, kik vallási vagy a vallás körébe tartozó erkölcsi kötelemeknek eleget nem tesznek. Mind a két türelem néha hasznos a nagyobb rossz kikerülése végett, de egyik sem lehet határtalan, másként minden bűn és gyalázatos felekezetet meg kellene engedni. De egyik czim alatt sem szabályozható a polgári házasság. Nem a vallási türelem czime alatt, ha a kormány katolikus, mert a vallás az ilyen házasságot kárhóztatja; s nem a polgári türelem czime alatt, mert ez esetben a sok mindenféle rossz nyíltan előidéztenék, az ágyasság becsültetnék, s házasságnak neveztenék a bűn. De kinem irtózik a polgári ágyasság törvényétől?

Harmadik ok. Az államnak minden vallásfelekezeten felül kell állani, s azoknak jogát és szabadságát védeni, kiknek semmi vallásuk sincs. De mi az állam? Általánosan a kormány értetik e nevezet alatt, s nem mint érteni kellene, az embereknek egy kiszabott földterületen való lakását. Ha az államkormány a nép

joga védelméért van, annak javát kell akarni, nem pedig rosztát; azt erkölcsileg felemelni, nem pedig lealacsonyítani feladata. Ha a kormány a jogigazságért van, védje a népet jogaiban, vallásában, szokásaiban, ezért fizeti és tartja a nép, s ne idézzzen elő törvényei által igazságtalanságot, hitközönyösséget, hitetlenséget, nehogy az végül istentelenné váljék, mit ha tesz, célját tévesztve olyasmit vitat magának, mi Istentől nem ered és mirendeletével ellenkezik; sem az emberektől, mert az emberek elidegeníthetlen jogukat fel nem adhatják, önnön jóvoltuk tönkretévése nélkül. A polgári házasság pedig Istentől nem ered, sőt az ő szándokával, ki a házasságot szentségi méltóságra emelte, ellenkezik; az emberek nagyobb többsége sem idézte elő, mert legnagyobb részt mint az egyháznak hű fiai azt akarják mit az egyház, mi az élet utain őket megnyugtatja, s céljukhoz biztosan vezérli. Tehát a polgári házasság törvény által, az állam némely emberek szenvedélyének magát aláhe-lyezve, hivatását téveszti.

Hogy pedig az állam tartozik jogát és szabadságát védeni azoknak, kiknek vallásuk nincs, hogy házasodhassanak, arra feleljük: „mindenki rendezze maga házát, senki se avatkozzék más jogába.“ Én nem tudom, mit mondana bárki is, ha házában a szomszéd akarna rendet és törvényt szabni. Így tesz az állam is; házi rendjét akarja kormányozni egy idegen háznak, melyet Krisztus alapított, törvényeket akar alkotni a házasságra nézve, melyet Isten rendelt, s melynek törvénye felett egyedül az egyház őröködik. Krisztus az apostolok és azok utódainak mondá és nem az államnak: „tanítsatok minden népet.“ És Szent Pál a Krisztustól küldött apostolok és utódaikról és nem az államról mondja: „Úgy tekintsen minket az ember, mint Krisztus szolgáit, és az Isten titkainak kiszolgáltatóit.“ — Továbbá a tétel azt feltételezi, hogy a társadalom jelen állása er-

kölcsileg beteg, hogy vannak hitetlenek és vallástalanok, kik a vallási szertartások nyílt ellenségei; de ezekre nézve a polgári házasság nem orvosság, hanem a baj nevelése. Erkölcsi javítást, s nem rontást kíván a társadalom, melyet csak a vallás elve szerinti házasság nyújthat. De ha a kormány a vallást és egyházat nem védi, kitől várjuk ez orvosságot? holott jól tudjuk, hogy a nép keresztény és ily kormányt nem akar és nem is kíván. A ferde orvosság helyett arra kérjük a törvényhozókat, miszerint törvényhozáskor vallásukat a termen kívül ne hagyják; alkossanak, ha tetszik, törvényt a hitetlenek házassága szabályozására, szerkesszenek ezek részére tisztán polgári házasságot, de a keresztények házasságát hagyják érintetlenül, mert azt világi hatalom kénye szerint csak törvényellenesen alakíthatja; a világi hatóság törvényeit változtathatja, az egyház a dogmákon alapulókat nem; a világi bíróság a változtatás által mit sem veszít, míg mi lelkesmeretünket terhelnök általa.

Negyedik ok. *A házasság társadalmi tény s az emberhez tartozik, az ember pedig a kereszténytől elválasztható.* Ebből az következhetnék, hogy a több oldalról tekintett dolog, több lényegre osztható, milehetetlen. Így a házasság a keresztényeknél szentség, de azért nem tekintetik mint természeti, polgári és házassági szerződés, másként háromféle különböző lényeges tulajdonság lenne. Hanem mindhárom egy elválaszthatlan egyesülés, mely mint a természet, társadalom és vallás kötelessége tekinthetik és minden tekintetben az elválaszthatlan egyesülés, a három rend törvényeitől érintetik: a természetitől ne legyen a becsületesség ellen, a polgáritól ne legyen a közjó ellen, s a vallástól, mely a természetes szerződést mint alapot törvényessé, szentségi méltóságra emeli.

Ötödik ok. *Az államnak joga van a házasság*

körül törvényt alkotni. Távolról sem, mennyiben az egyesülés szentség; s a polgári állam csak a megtörtént házasság külső alakjára alkothat törvényt, vagyis azon dolgokra, melyek a házassággal járnak vagy azt követik, nem pedig kapcsa körül, mi a szerződés egyességéből ered. Isteni törvénynek módosítója csak Isten, s kire törvényeit bízá.

Hatodik ok. *Az egyháznak az államtóli elválasztása*; mi által azt kellene mondani, hogy a test a lélektől nem függ. Azon állítást, hogy az egyház az államban van, megengedjük, ha úgy értetik, miként a lélek a testben. Hogy pedig az állam elválasztva legyen az egyháztól annyi, mint azt állítani: hogy az állam nem függ Istentől. És feltéve, de meg nem engedve e tételt — ez esetben az állam az egyház felett uralkodnék, s ha a lelkiek- és ideiglenekről lenne szó, jogot követelne magának a személy, javak, tanok, és szentségek körül, mit jogszelem nélkül nem tehet.

De e tökéletes elválasztása az államnak az egyháztól a társaság bukását vonná maga után, épen úgy mint az ember halála következne, ha teste a lélektől elválasztatik. A társaság fentartója, támasza, védője az egyház s általa a vallás. Ha a polgári törvény eddig sokat tulajdonított az egyháznak, az a lélek, az anya iránti kedvezés; míg viszont az egyház e jótéteményt csak hálával fizette, mert a hit és szeretet élteti.

Általános nézet, miszerint nem csak eszközei és céljára nézve különbözik (nem elválasztatik) az állam az egyháztól, mennyiben az állam célja az ideiglenes boldogság s az erre megkívántató eszközök, míg az egyházé az örök boldogság; hanem arra nézve is, hogy az állam célja és eszköze természeténél fogva alárendeltje az egyház hatalmának, mennyiben az ideiglenesnek végcélja szintén az örökkévalóság. Azért van tehát az állam, hogy az

egyház segítségére legyen, használva annak mint eszköz a magasabb cél elérésére.

De ha az elválasztás vitatik, miért törekedni az egyház függetlenségének elrablására, melyhez az egyháznak isteni joga van? miért törekedni elnyomására? Nem kell képmutató módra két szerepet játszani.

Válasszák el, ha tetszik, az egyházat az államtól, de a vallásos érzelmet az egyház iránt ne igyekezzenek senkinek kebléből kiirtatni.

Hetedik ok. *Más katolikus országok példája mutatja, miszerint a vallás-, erkölcs- és társadalomra nézve a polgári házasság nem ártalmas.* De megjegyezzük, miszerint ily nagyszerű ügyben meg kell előbb komolyan vizsgálni, ha valljon az, mit társaságunkba át akarunk plántálni, jó, igazságos, becsületes, illő és hasznos-e mind önmagában, mind pedig az idő-, hely- és körülményekhez mérve, ellenkező esetben oktalanság mások példáját követni. Hazánkban e törvény kivihetlen, vagy pedig csak felekezeti lesz, mi a törvény erejét gyengíti a felett, hogy a becsületességgel ellenkezik, az ágyasságnak tág utat nyit, s a család és társadalom erkölcsi eltemetését tüzi ki célul.

Végül mondják, ily házasság polgári következményeire nézve szükséges. Hát eddig a házasok polgári következményekkel nem birtak-e? bárha nem voltak a polgári tanács könyvébe bejegyezve. Van elég mód, mi által ezt a hatóság eszközölheti, s nem kívántatik a polgári házasság behozatala. A keresztelés- és halálzásnak is vannak polgári következményei, azért senkinek sem jut, vagy jutott eszébe, hogy a hatóság kereszteljen és temessen. Hozzon a hatóság törvényt, mely a jegyeseket vagy az egybekelteket a polgári hatóság előtti beírásra kötelezze; vagy rendelje el azt a lelkészeknek, vagy léptesse életbe azt, mit Angolország, hol miután 1837-ben a

Quekerek felszólalására három évi vita után a polgári házasság megállapított, egyszersmind elrendeltetett: miszerint a házasság a polgári hatóság előtt történjék, létesíthetik azonban bármely válásfelekezet lelkésze előtt is, ha a hatóság küldöttje jelen van.

Számos előhozható okokat mellőzve, megelégszünk e néhánynyal, meg lévén győződve arról, hogy az ellen okaiban a polgári házasság megállapítására kifogyhatlan, de a melyek a fenn idézettek által könnyen megeczáfolhatók.

V.

A polgári házasság kárhozatos, mert kötelekileg felbontható s a több-nejüséget megengedi.

Az egyház tana, miszerint az elvált házasságok kötelekileg felbonthatlanok; mit Isten egybeadott, ember el nem választhat; melylyel ellenkezik a polgári házasság, mint a mely természeténél fogva felbontható, mint szerződés. A világi hatóság tehát, az elválást akarva sem akadályozhatja, s kénytelen lesz maholnap oly törvényeket hozni, melyek által az elválások törvényeseknek fognak elismertetni. Egyedül a vallás elve teszi a házasság elválaszthatlanságának alapját, mely ha megdöntetik, kíváncsiak vagyunk tudni, mily alapra fekteti az állam a polgári házasságot. A természeti törvényre nem, mert az sokféle magyarázatoknak van alávetve; s mint-hogy az emberek közt mint csallhatatlan magyarázója az eredeti természeti törvénynek, főkép a jelen

esetben annál kevésbé, minthogy az álbölcsészek és természet jogtudósok állítják, miszerint a házasság felbontását a természeti törvény kívánja, s kárhóztatják azokat, kik a felbonthatlanság elvét vallják. Vagy a törvényhozó tekintélyre? Nincs tekintély, mely ellene állhatna a vágyak és szenvedélyeknek, melyektől mindenki zaklattatik; e mellett a törvényhozók állhatatlanok. S habár ideiglenesen az elválaszthatlanság meg is állapittatik, mennyiben az emberek akarától függ e törvény, megsemmisíthetetik, vagy a törvényhozók az új eszmék terjedése által elveikben megingattatnak. De lehetetlen is feltenni a világi hatóságról, mely önmaga tekintélyének alkotója, hogy törvényeit kivigye, melyek által az isteni tekintély az emberek ellenállása miatt csak nehezen éri czélját.

De nehogy felekezetességről vádoltassunk, a polgári házasság okozta elválasztás tényeit hozzuk fel. Honnan van, hogy Poroszországban még 1837-ben 3888 elkülönítési kérelem közül 2392-nek engedtetett meg az elválás? honnan van, hogy Dániában magának a királynak fia 1846-ban második nejétől elvált? honnan van Angolhonban a nők alá-súlyedése, és azon szigorú törvény, mely az erköcs-telenség gátolására hozatott, miután a liverpoli gyűlésben kimutattatott, hogy ott a két-, sőt három-nejűség is előfordul? honnan van, hogy az egyesült államokban ötezerre megy évenként az elválasztás? honnan van egy apostoli buzgalmu franczia püspöknek könyek közötti panasza a felett, hogy megyéjében pár év alatt néhány ezerre ment a törvénytelenül együttélők száma? Mind ennek oka az, hogy a házasság pusztán polgári szerződés, a mily könnyen létre jön, oly könnyen felbomlik. Amerikában a protestánsok az elkülönítés támogatására okul hozták fel, hogy a fiatalok annál könnyebben nősülhesse-nek; Új Yorkban még 1855-ben a „szabad szerelem

társasága“ alakult, melynek célja az általok csak úgy nevezett házasságot pusztán természetből megkötni és ismét elválni, s az innen született gyermekek közös költségén neveltetnek. Bár miként is legyen a dolog, a mindinkább elterjedt elv-nél fogva: hogy t. i. a valláshoz tartozik a benső indulatok szabályozása, a polgári hatósághoz pedig az alattvalók külső tette és a társadalom java a polgári házasság felbonthatlanságát nincs törvény, mely megakadályozni képes lenne, sőt maga a törvény lesz annak eszközlője. S ebből következik aztán a többnejűség, — mi isteni törvény által tiltva van, — a mennyiben a szerződés felbontható, és új eszközölhető. Ezt kiviheti az isteni törvényt lábbal taposó világi hatóság, mennyiben a házasságot adásvévesi szerződésnek tekintené, úgy hogy a nők ház, szántóföld, ökrök és barmokhoz hasonlitanának, s ha jónak látná, a többnejűséget feltétlenül vagy bizonyos feltételek mellett szentesitené annál is inkább, minthogy a természet törvényében is fennállott, s a reformátorok annak kedvezni látszottak. E többnejűség kifolyása már is megvan. Az „Univers“ szerint egy 29 éves férfi azért ítéltetett el, mert Boston és Baltimoreban egymásután 14 nőt vett el, köztük kettőt három hét alatt; egy másik férfi ellen egyszerre hét nő emelt panaszt, kikkel polgárilag egybekelt, s mindegyikével három hónapig élt.

Azt mondják erre, ez kivételes egyes eset, mely mindenütt nem divatozik: igaz; de ennek oka az, mert a nép hite eleven, s a házasságot szentségnek tartja. De majd mi történik ott, hol a hitélet nem élő, s az erkölcsiség el lesz temetve?

VI.

A polgári házasságnak következményei.

Az előadattokból nyilvánvaló a polgári házasságnak káros következménye, melyet a törvény bár mily szigorú volta sem távolíthat el, főképp ha tekintetbe vesszük: miszerint a törvényhozó testület inkább önnön véleményét, mint a közös érdeket tartja szembe előtt akkor, midőn törvényt alkot, nem tekintve a vallásfelekezetek törvényeit, s az azokban élők ellenvéleményét, s ugyyszólván kényszerített erőltetés által hatást gyakorol az egyénekre, hogy vallásos elvüket fel sem véve, az egész életükre nagymérvű hatással lévő tényt, a házasságot, a polgári törvény szigorú értelme szerint eszközöljék. Minden vallásfelekezetnek megvan a házasság kötése körül a maga vallási szokása és szertartása; s ez ügybeni változtatás nem az önkényű törvényhozó testülettől függ, tekintve főleg az isteni eredetű egyházat, kivált ha a rendszeresített törvény kivételében, a vallásos szertartások gyakorlata által rövidséget nem szenved. Mindenben a régi elvhezi ragaszkodás, csak a vallás dolgában szükségyszerű az újítás? Mely nép, mely vallásfelekezet követelte ezt valaha kivált azoktól, kiket nem a vallás meggyökeresedett s változhatlan elve, hanem a korszellem vezérel mindenben; s mert önmagok a vallásos elven felülemelkedve, azt megvetik, a jogegyenlőségi elvnél fogva véleményüket megtestesítve, mindenkit hason elvben szeretnének látni, nem gondolva meg a kárhozatos elv még kárhozatosb gyümölcsét.

A nemzetiségek forronganak, s lecsillapításuk, kielégítésük helyett legszentebb érzelmeikben akarják megtámadni, s orvosság helyett keserűséget nyújtanak a felizgatott kedélyek fokozására. Ha egy hitű, egy ajku vallásfelekezet lakná e tért, a tör-

vény talán kivihetné kötelező, mi több, büntető erejénél fogva a hitetlenség szülte káros tant; de így czélt nem ér s megtörik a törvény ereje a vallásbuzgó keblek mellett, vagy a kényszerítés lesz hatással, mi ismét csak elkeseredést szülend. Oly sok évi zilált helyzet után nyugalom és megelégedést ohajt, ne mondjuk követel a nép, s törvényhozóinak meghagyja a maga terét, hón ohajtva, hogy vallásos szent tanaiban azoktól függjön, kiknek kebléből szivta a vallás szent tanát.

Kétféleképen képzeljük a polgári házasságnak behozatalát, t. i. mennyiben mint pusztán polgári szerződés, a házasság a világi bíróság előtt is érvényesen köttethetik, a nélkül hogy a felek köteleztetnének azt az egyház előtt is ünnepélyesen a szentség által megszentelni, mi nyilvános ágyasság; vagy hogy megszabja a törvény, miszerint a házasság elválaszthatatlan, s azt az egyház előtt is szükségképen meg kell szentelni. De ez esetben, ha a felek ezt nem akarják, mi szükségkép bekövetkezik, meg lévén győződve a törvényből, hogy a házasság merő polgári szerződés, mit tesz akkor a törvény? ismét elnézi az ágyasságot, mert elvénél fogva a lelkismereten erőszakot nem akar tenni, s el fogja nézni azt, hogy a házasság pusztán az érzékiség ideiglenes kielégítésére legyen fordítva. Méltó e helyen felhozni Capponi olasz követnek a florenczi gyűlésen e tárgyra nézve mondott szavait: „A pusztán polgári házasság a nyilvános véleménynyel szemben nem lehet más mint ágyasság. A tárgynak meg kell adni a maga nevét. Alkossatok a házasságról törvényt, de azt ne nevezzétek házasságnak; mert érzelmünk annak soha el nem ismerni. Ne idézzetek elő oly nagy botrányt, mely ha kezdetben nem is lesz lármás, de a társaságot bensőleg meggyengíti, midőn erőre lesz szüksége“.

De térjünk tárgyunkra, s tekintsük meg zára-

dékul felmerülő káros következményeit a polgári házasságnak.

Mi sors várakozik reátok, szegény nők, kik Krisztus előtt a legalábbvalók voltak s olybá vett a férfi szenvedély, mint bármily hitvány eszközt, melyet használat után eldobni lehet? míg az isteni mester titeket a porból felemelve azon állásba helyezett, melyet mai nap a társadalomban elfoglaltok. A házasság szentsége által társaivá, s nem szolgálivá váltok a férfinak a nélkül, hogy a férfi természetes előnyét és méltóságát kisebbitenétek. Ti vagytok a család gyönyöre, s mintegy királynéja az anyaság által. Elválaszthatlanul egyesültök e szentség által egész a sirig; titeket a tisztelet, s állapototok a vagyonra nézve biztos. Miért is ti örök üdvösségtek mellett, földi jóléteteket is egyedül az isteni megváltónak köszönhetitek. E nagy jótéteményt az irigység, a szenvedély és vallástalanság el akarja tőletek rabolni, hogy ismét a régi szolganéppé aljasodjatok le, s kitalálta erre nézve a polgári házasságot, hogy örökké és ideiglenesen boldogtalanokká tegyenek. A polgári házasság által oly egyességre léptek, melyet a szenvedély felbonthat, mert Isten nem kötött egybe; állapototok folytonos küzdés és bizonytalanság, elhagyatottság és árulás lesz részetek, a családhoz nem fog kötni semmi vonzerő, lelkesmeretetek folytonos harczot fog víni, az élet a csalódás miatt teher, a halál pedig kíváncsú leend. Válaszszatok a szentség és a polgári szerződéssel kötött házasság közt, melyben labdajáték lesztek a szenvedélyektől hányt-vetett férfi karjai között.

A gyermek is alá van vetve szomorú következményeinek. Mily nevelésben fog majd részesülni a törvénytelen ágyasok részéről, kik a vallás szent szavára siketek? hiányzik a szülék részéről az alap, a vallás szent kapcsa, az anyai kebel a vágyaktól kielégítve, azt az anyaság nemes érzete nem fűzi a

magzathoz, hanem csak a rideg természeti ösztön. Az első nevelés tévesztve, a magzat fejlődik, az értelem', ész működni kezd benne, nehéz az építés. A szülei tiszteletet, engedelmisséget nincs mi felébressze bennök; hogy is várhatják ezt a szülők, kik Isten és az egyház törvényei iránt engedetlenek? kivált ha a fejlődő korral tudomására jut a magzat a szülei vétke, és törvényellenes viszony; hiányzik a szülői tekintély, nincs mi azt megadja; Isten helyetteseinek nem tűntethetik fel magokat, nincs kinek nevében hassanak, neveljenek. Közbe jön az elválás, a mostoha bánásmódja még mostohább; a gyermek magára hagyatik, minden rosznak kitéve, a durva kellemetlen bánásmód, a szeretetlenség megfásítja kebelét, s az erkölcstelenség tág mezején barangol, mert roszat látott, roszat tanult, s a rosz és vétke viszony minden gyermeki nemes érzelmet kioltott kebeléből. Még ennél rosszabb következtetést tettet fel a magzatnak csecsemő korában idegen kezek közti nevelése, mint ezt a szomorú tapasztalás igazolja.

Ha a családi életre vonatkozó következményekből ítélünk, a nyilvános becsületesség száműzésére kell következtetnünk, mely csak úgy van meg valamely társadalomban, ha a polgárok cselekedetei a vallás és józan ész szabályai szerint is intéztetnek. A polgári házasság által pedig a vallás és becsületesség forog veszélyben, mennyiben a házasság csak a vágyak kielégítésére köttetik, s általa a nyilvános becsületességet mélyen sértő ágyasság idéztetik elő.

E felett senki sem tagadhatja, hogy az, mi a becsületességet sérti, másoknak botrányul és rosz példának szolgál. Ilyenek pedig a polgári házasságok, kik megvetve Isten és az egyház törvényeit, az erkölcstelenségre vezető viszonyban élnek.

Csökken a nyilvános becsületesség a polgári házasság rövid tartalmát tekintve. A szomorú tapasztalás igazolja, hogy a szeretet első heve hamar alá-

száll, s a vágy kielégítése és a gyönyör élvezet után következik a szövetségtől szabadulás, mi vajmi könnyű lesz, kivált ha egyéb családi kellemetlenségek is előtérbe lépnek. Tapasztaljuk, hogy gyakran az egyház törvényei szerint összehadtak is szerencsétlenül élnek, s a törvényes elválasztás szüksége beáll; de mi történik majd a szerződésileg egybekeltekkel, kik a szentség kegyelme által sem az egymás iránti szeretetben, sem a családi kölcsönös terhek viselésében nem segítettnek, azt a más országokbani szomorú példák, sajnos, eléggé igazolják.

Kérdi tehát az olvasó, mit kell tenni, és mint eszközöltethetik összhang az egyházi és világi hatóság között, miután bizonyos: miszerint a szentségek kiszolgáltatása — minő a házasság — s mi ezekhez tartozik, az egyházat, még a házasság polgári következményei az államot illetik? Nincs ennél könnyebb: meghagyni az egyháznak mit eddig gyakorlott a házasság kiszolgáltatása körül, az állam pedig szabályozza következményeit. Az egyház jogainak gyakorlásában hűtlen nem lehet, nem akar, nem fog lenni; az erőszaknak kénytelen lesz engedni, ha a törvény vas vesszeje állandó feje felett; míg meghagyja az államnak sértetlenül ez ügyben a maga jogát a viszonyosság elvénél fogva a házasság polgári következményeire nézve. Így jártak el ez ügyben nem csak katolikus, hanem protestáns államok is, nem akarván felzaklatni a békes alattvalók házi csendjét. Ezen kísérlet oka a Jézus és egyháza iránti ellenszenv s az ebből származott hitetlenség, hitközönyösség, és a buja szenvedély vak dühe, nem fontolva meg, hogy ez a családok és az egész társadalom vallási és erkölcsi romlását vonja maga után.

Adja az Ég, hogy mind ez Mária országában ne történjék; maradjon meg tehát a házasság, mint szentség, s létre ne jöjjön a polgári házasság, mi magyarán kimondva, ágyasság.

7god

Hartleben és társai könyvkereskedésében Pesten
kapható:

Népszerű egyházi archaeologia.

Irta Lonovics József.

Három kötet. — Ára 7 frt 20 kr.

Tanulmányok a legujabb egyháztörténelem felett.

Irta Dr. Scharpf F. Ford. Zoványi. — Ára 2 frt.

A 89-ki elvek és a kereszténység.

Irta **Munkay János.** — Ára 3 frt.

I. vagyis nagy szent Gergely pápa lelkipásztorsági könyve.

Fordította Fábian János. — Leszállított ára 40 kr.

Néhány szó a népnevelés körül.

Irta **Zoványi.** — Ára 50 kr.

Egyetemes magyar- erdély- és horvátországi kath. egyházi névtár 186⁴₅-ik évre.

(Ujabb névtár nem jelent meg.)

Leszállított ára 1 frt.

A fennevezett könyvkereskedésben továbbá kapható:

Bibliotheca theologica catholica.

Hartleben és társai könyvkereskedésében

kapható jeles ker. kath.

hittudományi munkák jegyzéke.

 Ezen, valamint az irodalom minden más szakmáiról
is készséggel szolgálunk jegyzékekkel ingyen.

